

Natuurbouw

Nieuwe EU-richtlijn voor aanplant van bos en landschappelijke beplantingen

Op 1 januari 2003 is in alle EU-landen de vernieuwde EU-richtlijn (1999/105/EG) geïmplementeerd. De nieuwe richtlijn vervangt de oude richtlijn uit 1966 en regelt het in de handel brengen van bosbouwkundig teeltmateriaal. De richtlijn is van belang voor iedereen die betrokken is bij de aanplant van bos en landschappelijke beplantingen. In dit artikel geven wij de belangrijkste wijzigingen weer.

— Gerard Grimberg, Jan Zondervan, Sven de Vries

De EU-richtlijn voor bosbouwkundig teeltmateriaal is bedoeld als bijdrage aan de instandhouding en vergroting van de biologische diversiteit van de bossen. En dan gaat het niet alleen om het behoud van zoveel mogelijk soorten, maar ook om de genetische diversiteit van de bomen. Beide zijn van essentieel belang voor een duurzaam bosbeheer. Om invulling te geven aan de genetische kwaliteitsverbetering, is

het aantal soorten dat onder de richtlijn valt in de nieuwe versie uitgebreid van 13 naar 47 (zie tabel 1). Voor Nederland zijn vooral de toegevoegde loofboomsoorten van belang. Voorheen gold de richtlijn alleen voor beuk, populieren (en de kunstmatige hybriden van die soorten), wintereik, zomereik en Amerikaanse eik. Van deze soorten mocht geen bosplantsoen worden opgekweekt en verhandeld waarvan de her-

komst niet aan minimale kwaliteitscriteria voldeed. Met de inwerkingtreding van de nieuwe richtlijn per 1 januari 2003 is het dus niet meer toegestaan om ook van de nieuwe soorten ongeïdentificeerde herkomsten te gebruiken.

Meer categorieën, grotere flexibiliteit

Behalve dat het aantal soorten is uitgebreid, is ook de systematiek enigszins veranderd. Bosbouwkundig teeltmateriaal werd voorheen op basis van de oude richtlijn verdeeld in twee categorieën: 'geselecteerd' (selected), en 'getoetst' (tested). Beide categorieën waren van toepassing voor zowel opstanden als speciaal voor de productie van hoogwaardig zaad aangelegde zaadgaarden en tevens voor klonen. Aan de nieuwe richtlijn zijn twee categorieën toegevoegd: 'van bekende origine' (source identified) en 'gekeurd' (qualified).

Van teeltmateriaal dat gecertificeerd in de categorie 'geselecteerd' wordt verhandeld, wordt op basis van een beoordeling van de ouderopstand (dus niet van het teeltmateriaal zelf) verwacht dat het teeltmateriaal op grond van bepaalde erfelijke wetmatigheden een zekere geschiktheid voor aanplant bezit. Hierbij wordt afhankelijk van de boomsoort gelet op boomvorm, takkigheid, groei- en gezondheidsaspecten van alle bomen in de opstand. Wordt de beoordeling op bovenstaande criteria niet verricht op een opstand, dus niet op populatieniveau maar op individuele bomen, die vervolgens klonaal vermeerderd worden, dan vindt indeling in de categorie 'gekeurd' plaats. De eerder genoemde erfelijke wetmatigheden zijn hier nog meer bepalend voor de bosbouwkundige geschiktheid dan op het niveau van populaties.

Voor de categorie 'getoetst' moeten nakomelingen van de verschillende ouderopstanden in goed aangelegde proefvelden met elkaar en met een bekende standaard zijn vergeleken. Ditzelfde geldt voor klonen. Slechts de ouderopstanden en klonen die op deze wijze hun meerwaarde hebben bewezen, worden opgenomen in deze categorie. Hierbij worden de al eerder genoemde aspecten als vorm, groei, takkigheid en gezondheid beoordeeld, waarbij verder het tijdstip van uitlopen en het slagingspercentage na aanleg worden beoordeeld. Deze beide aspecten bepalen in hoge mate de aangepastheid van het teeltmateriaal aan de hier heersende omstandigheden. Het Centrum Genenbronnen Nederland (CGN) voert deze toetsproeven uit en doet op basis van de resultaten aanbevelingen aan de Commissie voor de Rassenlijst Bomen. Deze commissie beslist

uiteindelijk als zelfstandig bestuursorgaan over opname van uitgangsmateriaal in de diverse categorieën.

De categorie 'van bekende origine' tenslotte is voorbehouden voor teeltmateriaal, afgeleid van uitgangsmateriaal afkomstig uit een binnen één herkomstgebied gelegen zaadbron of opstand. Niet de bosbouwkundige kwaliteit is hierbij maatgevend, maar de vraag of de herkomst is af te bakenen en of daarmee andere belangen (bijvoorbeeld ecologische of historische) mee zijn gediend. Het is aan de lidstaten vrij om deze categorie al dan niet op te nemen. Een aantal landen, waaronder Duitsland en Oostenrijk, heeft besloten om aanplant van deze categorie niet toe te staan. Nederland zal deze categorie onder andere gebruiken om autochtone herkomsten van bomen en stuiken een plek te geven. Op die manier kunnen autochtone herkomsten een officiële status krijgen, zonder dat voldaan moet worden aan voor autochtoniteit minder relevante minimale bosbouwkundige criteria zoals rechtheid en takkigheid. Daarnaast zijn in deze categorie opstanden opgenomen van soorten waarvan niet voldoende geselecteerd of getoetst materiaal voorhanden is.

Naleven van de bepalingen

De Naktuinbouw ziet toe op het naleven van de bepalingen uit de richtlijn. Dat begint al bij de zaadwinning. Bij de oogst van zaden schrijft de Naktuinbouw een basiscertificaat uit, waarop de relevante herkomstgegevens staan, de categorie (geselecteerd, gekeurd, getest of van bekende origine) en de hoeveelheid zaad. Dit basiscertificaat blijft tijdens de gehele kwekerijperiode gekoppeld aan de uit het zaad gekweekte partij plantmateriaal. Naktuinbouw volgt de partijen plantmateriaal op de kwekerijen tot aan de verkoop. Bij verkoop van het plantmateriaal moet de kweker een leverancierscertificaat meeleveren met de partij plantmateriaal. Dat kan in de vorm van een specifiek document of in de vorm van een afleveringsbon waarop bij de partijgegevens de noodzakelijke aanduidingen zijn aangegeven. ♦

Gerard Grimberg, EC-LNV
Jan Zondervan, Naktuinbouw
Sven de Vries, CGN

Tabel 1: Overzicht boomsoorten en kunstmatige hybriden waarop de nieuwe EU-richtlijn 1999/105/E.G. van toepassing is
De soorten waarop de bosbouw-richtlijn reeds van toepassing was staan rood gedrukt.

NAALDBOMEN

Abies alba

Abies cephalonica

Abies grandis

Abies pinsapo

Cedrus atlantica

Cedrus libani

Larix decidua

Larix x eurolepis

Larix kaempferi

Larix sibirica

Picea abies

Picea sitchensis

Pinus brutia

Pinus canariensis

Pinus cembra

Pinus contorta

Pinus halepensis

Pinus leucodermis

Pinus nigra

Pinus pinaster

Pinus pinea

Pinus radiata

Pinus sylvestris

Pseudotsuga mensziesii

LOOFBOMEN

Acer platanoides

Acer pseudoplatanus

Alnus glutinosa

Alnus incana

Betula pendula

Betula pubescens

Carpinus betulus

Castanea sativa

Fagus sylvatica

Fraxinus angustifolia

Fraxinus excelsior

Populus spp. en kunstmatige hybriden van die soorten

Prunus avium

Quercus cerris

Quercus ilex

Quercus petraea

Quercus pubescens

Quercus robur

Quercus rubra

Quercus suber

Robina pseudoacacia

Tilia cordata

Tilia platyphyllos

Oproep voor kwaliteitsplantsoen

Voor niet alle nieuwe EU-soorten zijn zaadgaarden in Nederland aanwezig of voldoende zaadopstanden om op korte termijn in de behoefte aan goed zaad en teeltmateriaal van deze soorten te kunnen voldoen. De eerstvolgende (8e) Rassenlijst Bomen wordt de komende jaren voorbereid en zal in 2007 verschijnen. Er is een grote behoefte om deze rassenlijst uit te breiden met kwalitatief hoogwaardige opstanden van de nieuwe EU-soorten.

Uw medewerking is hierbij zeer gewenst. Mocht u opstanden kennen in uw beheerseenheid of in uw omgeving waarvan u denkt dat deze in aanmerking komen voor opname in de Rassenlijst, wilt u deze dan aan ons doorgeven? In aanmerking komen kwalitatief hoogwaardige opstanden die ouder zijn dan 25 jaar, minimaal uit 30 bomen bestaan en bovenal vitaal zijn. We zijn geïnteresseerd in opstanden van de volgende soorten: berk, beuk, boskers, els, es, esdoorn, haagbeuk, linde, tamme kastanje en Amerikaanse eik. Wegbeplantingen komen ook in aanmerking, maar uiteraard niet als het klonale beplantingen betreft.

Gaarne ontvangt Alterra zoveel mogelijk van de volgende informatie over interessante bosopstanden, bosjes, singels en/of wegbeplantingen:

- Soort
 - Naam en adres van de eigenaar/beheerder van het object
 - Locatie, beheerseenheid en vaknummer van het object (indien bekend)
 - Schatting van het aantal bomen en oppervlakte van de opstand
 - Schatting van de leeftijd van de opstand/wegbeplanting
 - Eventuele bijzonderheden zoals ziekte, stormschade, brand, sterke dunning
- Uw informatie over opstanden is altijd welkom, maar u begrijpt hoe eerder de informatie binnen is hoe beter. Onder de inzenders die voor 31 oktober 2004 inzenden, wordt een aardige attentie verloot.

U kunt uw reacties opsturen of e-mailen naar:

Alterra, Wageningen UR

T.a.v. Dhr. Gert Kranenborg

Antwoordnummer 25

6700 VB Wageningen

Fax: 0317-424988

E-mail: Gert.Kranenborg@wur.nl.

Voor vragen kunt u ook telefonisch contact opnemen met Gert Kranenborg (0317-477842), Sven de Vries (0317-477841) of Joukje Buiteveld (0317-477848).